50 LET DĚLNICKÉHO DOMU V LÍŠNI

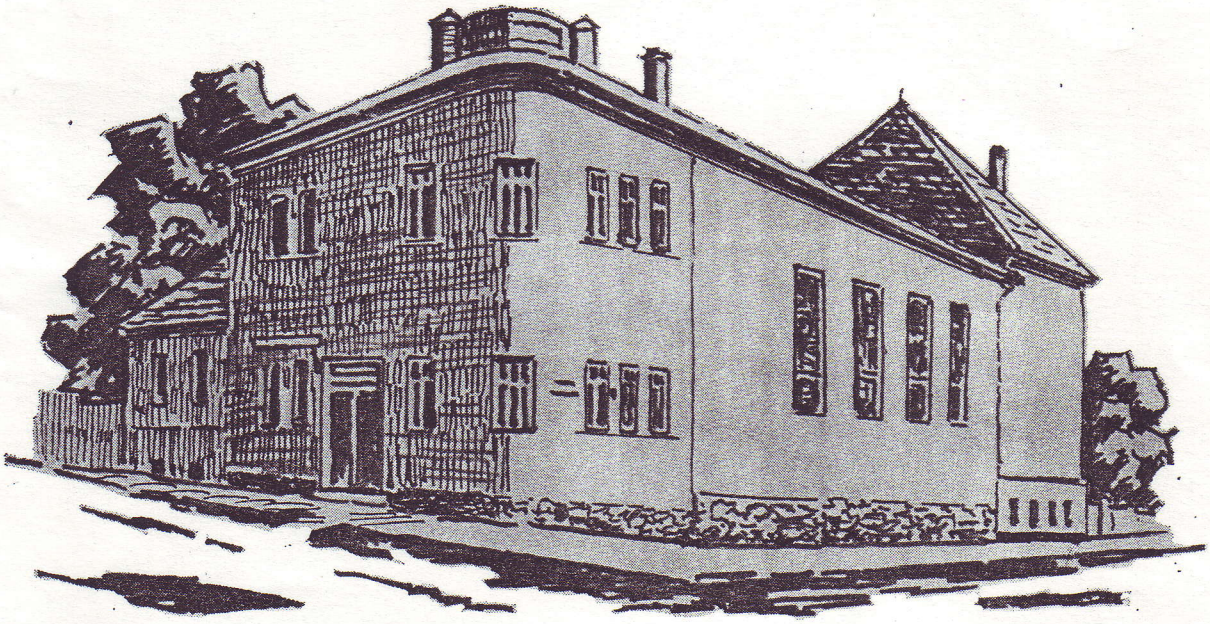

SLOVO ČINŮ

Řekneš-li komu soudruhu,
to bratře, rodný bratře řekl jsi
to slovo čisté je jak jitro za rosy
je pákou u stroje, rádlem u pluhu
to slovo jedná, neprosí.

Řekneš-li komu soudruhu,
pak do očí se zpříma podívej.
To slovo prosté je, ty mu však život dej
i sílu ducha, jenž mění tvářnost národů
to slovo činů v lásce měj.

JOSEF KEBERLE

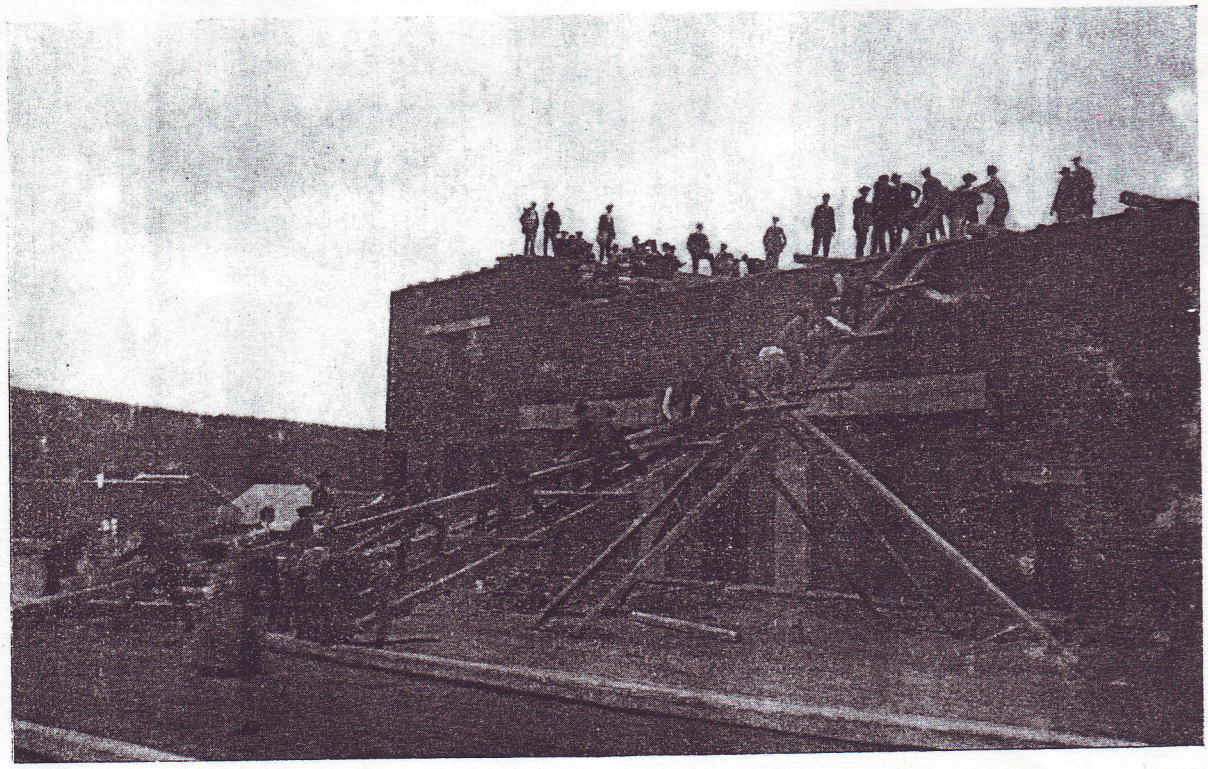

Rozestavěný Dělnický dům v roce 1927 — stavba tělocvičny.

Padesát let Dělnického domu v Líšni

Těžký začátek

V jubilejní publikaci, kterou máte v rukou, nechceme psát historii organizace Komunistické strany Československa v Líšni, ochotnického divadla nebo proletářské tělovýchovy, ačkoliv se tohoto úmyslu do budoucna nevzdáváme.

Chceme jen skromně připomenout otevření nového Dělnického domu před padesáti lety, zavzpomínat stručně na některé hlavní oblasti činnosti, pro které tento proletářský stánek musel být vybudován.

Souvisí to samozřejmě s historií organizovaného Dělnického hnutí v Líšni, která je bohatá a začíná v devadesátých letech minulého století. Po důkladných přípravách došlo v roce 1897 k založení sociálně demokratické strany. Nadšení prvních sociálů brzdila však skutečnost, že nebyly místnosti pro činnost politickou, osvětovou, nebo tělovýchovnou. Tak došlo k založení spolku „Dělnický dům" a k řadě pokusů, zakoupit za skromné finanční prostředky starší budovu, na př. selské stavení, v sousedství dnešní školy na Šimáčkově ulici. Tehdy to však byla církevní škola a obecní radní nemohli připustit, aby vedle kláštera měli sídlo „Socani". Po obtížných jednáních byla nakonec povolena stavba Dělnického domu na severním okraji Líšně, na zakoupeném pozemku. Dnes je to Šimáčkova ulice č. 135.

Za velkých finančních obětí byla budova postavena v r. 1907. Původní rozpočet byl překročen a mnozí soudruzi se museli stát ručiteli svými nepatrnými majetky. Sotva se začaly splácet dluhy, vypukla první světová válka, většina členů musela na frontu, politický a společenský život ochabl a hospodářská situace Dělnického domu se stávala zoufalou. Zadlužení rostlo, nezkušenost tehdejších funkcionářů v majetkových otázkách i podivné manipulace s majetkem nakonec přivedly Dělnický dům na návrh věřitelů až k exekučnímu prodeji.

Dočasně ještě budova mohla sloužit svému ,čelu. Tak se stalo, že po rozkolu v sociálně-demokratické straně tam ještě mohla levice založit organizaci Komunistické strany Československa. Ustavující schůze dne 21. 5. 1921 byla jednou z posledních akcí v sále Dělnického domu. Líšeňský delegát soudruh Tomáš Kučera, podával zprávu o jednání ustavujícího sjezdu v Praze.

Mluvčí sociálně-demokratické pravice raději přeplněný sál předčasně opustili, neboť neměli odvahu vystupovat se svými „argumenty". Komunisté se staly brzy nejsilnější stranou a ne nadarmo se o naší obci začalo mluvit jako o „Rudé Líšni".

Nicméně nová změna majitele Dělnickéo domu znamenala definitivní vystěhování všech složek z budovy a její přeměnu na skladové prostory velkoobchodníka . . .

Ale komunisté jenom tak zbraně neskládali. Protože náhradní místnosti v hostincích nemohli z daleka stačit pro činnost Komunistické strany, rozhodlo se brzo o stavbě nového Dělnického domu. Opět starosti se stavebním místem, umělé překážky, nepochopení, neochota, ale komunisté jsou zvláštní lidé, nedají se odradit na cestě za spravedlivou věcí.

Obrovské nadšení, nespočetné hodiny dobrovolné práce řemeslníků, pomocníků, veřejné sbírky i mezi nestraníky, kteří s komunisty sympatizovali a zase ručení za dluhy svými rodinnými domečky, to všechno slavilo úspěch, který letos vzpomínáme a oslavujeme.

Osvobození Líšně Sovětskou armádou — 25. dubna 1945.

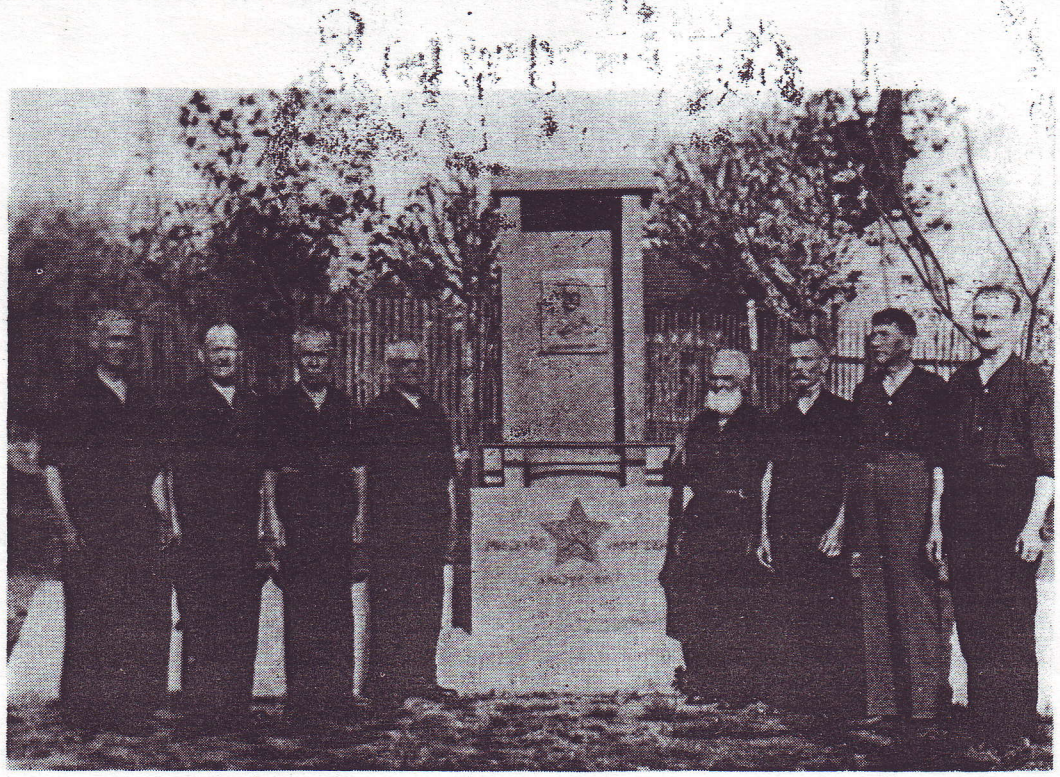

Nejstarší komunisté před pomníkem J. Hybeše v zahradě Dělnického domu.

Vydáním publikace 50 let Dělnického domu v Líšni nechceme jen vzpomenout na nesmírně těžké počátky činnosti strany v dobách předmnichovské republiky, na nenahraditelné ztráty a oběti komunistů v boji s fašistickými okupanty a na nezvratná vítězství, kterých strana dosáhla, ale chceme zejména mladé současníky, přimět k zamyšlení nad nutností pokračovat v této práci tak, aby Dělnický dům byl i v budoucnu střediskem našeho politického a kulturního života.

Po roce 1928

Rok 1928 — rok slavnostního otevření Dělnického domu - se stal začátkem nového rozmachu společenské činnosti Líšeňských komunistů a jejich stoupenců. Bylo doslova nutné a zákonité, aby revoluční dělnické hnutí mělo znovu nový vlastní stánek své činnosti, neboť obec se 7.000 obyvateli byla převážně proletářská.

Nešlo přece jen o vlastní stranickou práci a politickou činnost strany v obecním zastupitelstvu, v němž byli komunisté i po určitých ztrátách v obecních volbách u roku 1925 druhou nejsilnější skupinou. Byla tu také velmi agilní Jednota proletářské tělovýchovy, v jejím rámci začala v letech 1925—1927 vznikat fotbalová Rudá hvězda. Bylo tu i nemálo divadelních ochotníků, kteří chtěli hrávat nejenom pro sebe, ale samozřejmě především pro druhé. Bylo třeba žít a pracovat politicky a osvětově, umožňovat dělnickým rodinám poučení a zábavu.

Třebaže následující léta světová hospodářská krize 1929—1934 hromadila před komunistické hnutí spoustu nových překážek, (odhaduje se, že počet nezaměstnaných v Líšni dosáhl postupně do r. 1934 až 1.000 osob!), stávala se strana po pátém sjezdu stále vlivnější svým bolševickým zaměřením. Činnost JPT v ochotnickém divadle, veřejná cvičení, prvomájové oslavy, pořádání tradičních hodů a bálů, to vše se odrazilo ve vzrůstu a posílení posic líšeňské organizace KSČ již v obecních volbách v březnu 1930, kdy z 10ti soupeřících kandidátek, dostala listina komunistů opět nejvíce hlasů.

Komunisty bylo v Líšni vidět a slyšet doslova všude. Ovládli masovou práci v kultuře, dovedli přitáhnout nekomunisty zejména ve výboru nezaměstnaných i jinde. Měli posice ve starší (skalní) generaci, ale získali i odhodlanou a uvědomělou mládež. A tak nebylo divu, že jak v parlamentních volbách v roce 1935 tak zejména ve volbách do obecního zastupitelstva v roce 1936 získali další počet nových hlasů a že se stali skutečně nejsilnější stranou, která získala plnou třetinu všech mandátů na líšeňské „radnici". Vliv a prestiž líšeňské KSČ dokumentuje i skutečnost, že navržený komunistický kandidát na úřad starosty - soudruh Jaroslav Ondráček, byl zvolen takřka jednomyslně. Je třeba připomenout, že komunisty volilo celkem přes 1 200 občanů, ačkoliv podle slov pamětníků, mívala před okupací strana v Líšni nejvýše 70—80 členů.

Představitelé KSČ v čele s Klementem Gottwaldem a organizátoři manifestace pracujících měst i venkova,

Nebylo tedy vůbec náhodné, že v létě 1938 rozhodlo stranické vedení v Brně uspořádat manifestaci sbratření pracujících měst a venkova Čechů i Němců na obranu republiky právě v Líšni. Krásné prostředí údolí Říčky, organizačně schopná a silná KSČ v Líšni, demokraticko-vlastenecký postoj líšeňské obecní rady a vůbec převážně pokrokové smýšlení celé líšeňské veřejnosti - to vše vytvořilo předpoklady pro úspěšný průběh této mimořádné významné manifestace pracujících brněnska a celé jižní Moravy na obranu republiky proti nebezpečí nacistické agrese. Jak známo, na této líšeňské slavnosti dne 7. 8. 1938 mluvili přední funkcionáři KSČ na čele s Klementem Gottwaldem. Rozsah a nálada průvodu a celé manifestace udělaly hluboký dojem na všechny účastníky. Lid jižní Moravy dal tehdy jasně najevo, že chce bránit republiku, že věří komunistické straně a že považuje její strategii a taktiku jednotné lidové protifašistické fronty za svou věc.

Západní „spojenecké" velmoci a československá buržoasie se však rozhodly jít na podzim 1938 jinou cestou: v Mnichově 29.—30. 10. 1938 před Hitlerem kapitulovali, a vláda tak zvané druhé republiky okamžitě zakázala činnost KSČ a v tomtéž roce stranu úředně „rozpustila". Komunisté v obecním zastupitelstvu museli odstoupit. Neustoupili však ze svých třídních a demokratických posic. Ještě na podzim 1938 se sešla skupina stranických funkcionářů se soudruhem Emanuelem Klímou, tajemníkem vedení strany na brněnsku, v šatně pod jevištěm Dělnického domu, aby připravili přechod strany do ilegality. Zkušenosti již měli z doby častého zastavování činnosti KSČ z třicátých let, a tak strana činnost nepřerušila, jen formy práce byly jiné. Rozšiřováním ilegálních letáků a především Rudého práva a Rovnosti pomáhalo jako jedna z forem upevňovat vlastenecké sebevědomí, šířit víru v Sovětský svaz a připomínat v podzemí pracující stranu.

Zároveň pokračovali komunisté v osvětové, kulturní a tělovýchovné činnosti, jejímž centrem nadále - ba ještě více - byl Dělnický dům na Klajdovské ulici. Již dávno před tím, přešel z majetku strany do vlastnictví Tělovýchovného a kulturního spolku, vedeného komunisty, který měl ještě pořád zákonnou možnost až do roku 1943 hrát divadlo a pěstovat sport do konce „protektorátu".

Přesně evidovaní komunisté, jejichž jména byla pečlivě vedena buržoasním policejním aparátem a jejichž kartotéky převzalo německé gestapo, staly se hlavními nepřáteli nacistického „nového" pořádku. Preventivně a nebo po prozrazení ilegální činnosti byla zatčena celá řada komunistů, z nichž 18 se jich již nevrátilo do svých domovů. Jména těchto statečných bojovníků proti fašismu a za svobodu národa zůstávají v trvalé paměti líšeňské a také brněnské veřejnosti.

Čechů i Němců, na obranu republiky proti nebezpečí nacistické agrese v dnešním Gottwaldově údolí - 7. 8. 1938.

A ani po zatýkání a popravách neustává činnost komunistů v Líšni. Jak ti starší, tak i noví mladší příslušníci líšeňské komunistické organizace zůstali při svých zásadách a podle svých možností volili formy protiokupantského postoje a také odboje, jako totálně nasazení v rajchu, nebo i v blízkých továrnách, zejména jejich zásluhou se udržela v Líšni pevná morálně politická jednota všeho obyvatelstva. Svou účastí v kulturně osvětové a tělovýchovné činnosti, k níž přitahovali členy zrušených nekomunistických organizací a spolků, připravovali nástup nové éry od 25. 4. 1945, kdy byla osvobozena naše obec.

Ti, co vedli a bojovali až do konce života

Josefa Fajmanová, nar. 18. 8. 1911, od svého mládí pro své organizační schopnosti výrazně a všestranně politicky činná, zvláště mezi mládeží. Je vyslána do Leninské politické školy v Moskvě, po návratu zakládá v Líšni Komsomol a vytváří charaktery mladých lidí. Od roku 1938 do roku 1940 plní úkoly dané ilegálním vedením strany a sama přechází do úplné ilegality. Stává se jako jediná žena členkou III. ileg. ÚV KSČ, v roce 1943 je zatčena a po nelidském mučení počátkem roku 1944 volí dobrovolnou smrt, než aby zradila své ideály a soudruhy v boji.

František Kučerra, nar. 14. 8. 1902, vyspělý a zásadový komunista, zastávající mnoho funkcí ve straně a v proletářské tělovýchově. Je jednatelem tělovýchovného a kulturního spolku, členem místní školní rady, člen okresního zastupitelstva Brno-venkov jako jediný člen KSČ. Je výborným hercem a režisérem, hraje „dělnické divadlo". Je organizátorem mírové manifestace v roce 1938 v nynějším Gottwaldově údolí, kde hlavním řečníkem byl s. Klement Gottwald. V okupaci připravoval a stal se vedoucím ileg. organizace KSČ, zajišťoval a organizoval distribuci ileg. tiskovin. Dne 8. 1. 1941 zatčen a 30. 9. 1941 v době stanného práva popraven v Kounicových kolejích v Brně.

Jaroslav Ondráček, nar. 14. 2. 1897. Význačná postava v revolučním dělnickém hnutí. Politicky vyspělý a všestranně činný, byl pilířem politického života ve straně. Byl zakládajícím členem KSČ a trvalým funkcionářem. Hrál, režíroval a řídil divadlo, takže Dělnické divadlo v Líšni mělo vysokou úroveň. Jeho vrozená inteligence a smysl pro spravedlnost, ho přivedly do obecního zastupitelstva a na místo starosty. V době okupace stává se členem il. organizace. Dne 16. 5. 1941 je zatčen a dne 21. 12. 1941 umučen v Mauthausenu.

Karel Bačovský, nar. 27. 8. 1898, jako komunista často bez práce, aktivně činný v proletářské tělovýchově. V době okupace je jedním z vedoucích il. komunistické strany, organizuje distribuci il. tiskovin a vybírání příspěvků pro rodiny zatčených. Dne 8. 2. 1941 je zatčen a 30. 9. 1941 mezi prvými popraven v Kounicových kolejích v Brně.

Karel Hromádka, nar. 9. 6. 1902 jako mladý dělník vstupuje v roce 1921 do Komunistické strany a FDTJ. V roce 1932 přichází do Líšně a hned se zapojuje do stranické práce. V okupaci se stává členem il. organizace KSČ a 18. 2. 1941 je zatčen. Dne 24. 4. 1942 umučen v koncentračním táboře v Mauthausenu.

Richard Knos, nar. 19. 11. 1899, dělník, stává se vedoucím dorostu a později i několik let náčelníkem FDTJ v Líšni a zakladatelem Rudé hvězdy. V okupaci je zakládajícím členem il. kom. organizace, distribuje il. tiskoviny a organizuje finanční pomoc rodinám zatčených. Dne 8. 2. 1941 je sám zatčen a 30. 11. 1941 v době stanného práva popraven v Kounicových kolejích v Brně.

Antonín Kosík, nar. 2. 5. 1894 je přesvědčený bolševik, často bez práce, v době první republiky vězněn pro účast na stávkách a manifestacích. Ačkoliv se skrýval, byl dne 1. 11. 1941 zatčen a 7. 7. 1942 podlehl v koncentračním táboře v Mauthausenu mučení.

Eduard K o t u l á n , nar. 14. 3. 1880, výrazná postava v revolučním dělnickém hnutí před první světovou válkou. Jako vyspělý marxista stává se v roce 1921 členem KSČ a ve své obuvnické dílně dává lekce mladším členům strany. Je teoretik i praktik v tělovýchově, stává se náčelníkem FDTJ a JPT v Líšni. Dne 19. 5. 1941 je zatčen a 1. 2. 1942 umučen v Mauthausenu.

František K u č e r a , nar. 22. 1. 1890, uvědomělý komunista a význačný funkcionář i po zákazu komunistické strany Československa. V době okupace byl členem il. skupiny a pověřen kolportáží il. tisku. Byl zatčen 18. 6. 1941 a téhož roku 3. 12. 1941 umučen v Mauthausenu.

Josef P e l í š e k , nar. 9. 3. 1906, vychován v děl. prostředí, stává se věrným členem KSČ, kde cvičí a hraje divadlo. Jako dospělý prodělává se stranou boje a stávky. V okupaci je členem il. organizace, dne 18. 4. 1941 je zatčen a 12. 3. 1942 podléhá v Mauthausenu nelidskému týrání.

Jan P e l í š e k , nar. 4. 5. 1888, politicky vyspělý člen starší generace - doby s. Hybeše. Po rozkolu se soc. demokracií stává se v roce 1921 zakládajícím členem KSČ. Zúčastňuje se se stranou stávek a demonstrací, bývá často bez zaměstnání nebo zajištěn. V okupaci je členem il. organizace KSČ, dne 17. 5. 1941 je zatčen a dne 7. 2. 1942 umučen v Mauthausenu.

Jan P o p e l á k , nar. dne 1. 1. 1920, je od svých chlapeckých let činným v proletářské tělovýchově. Jako věrný člen strany byl v době její ilegality pověřován přepravou ileg. tiskovin. Pokračoval i v době okupace, kdy byl v roce 1941 zatčen a dne 28. 5. 1942 umučen v Mauthausenu.

Vincenc P u c h ý ř , nar. 4. 7. 1902 je od roku 1921 členem KSČ a je také činný v FDTJ v Radotíně. V roce 1926 se stává líšeňským občanem a aktivním členem strany. V okupaci je pověřen úkoly, které jako člen ileg. výboru plní. Dne 18. 6. 1941 je zatčen a dne 1. 4. 1942 umučen v Mauthausenu.

František P o h a n k a , nar. 16. 7. 1902, dělník, často bez práce, postupně politicky dozrává, v roce 1930 stává se členem KSČ. Prožívá se stranou stávky a boje, a je aktivním tělocvikářem. V okupaci se zapojuje do ileg. práce. Dne 16. 4. 1941 je zatčen a 22. 4. 1942 umučen v Mauthausenu.

Julius S e d l á č e k , nar. 23. 3. 1906, začal cvičit jako žák v FDTJ. Od 14 roků těžce pracoval. Pro své energické vystupování byl často bez práce a vězněn. V roce 1936 vstupuje do KSČ a prodělává s ní pohnutou dobu. Stává se členem il. skupiny v době okupace a je 19. 5.1941 zatčen a 21. 5. 1942 umučen v Mauthausenu.

Stanislav S e d l á č e k , nar. 29. 4. 1903, je členem strany od svých mladých let. Od roku 1933 je členem výk. výboru a pověřen funkcí kolportéra stranického tisku. Prodělával se stranou stávky a manifestace a byl vězněn. V době okupace stává se jedním z vedoucích il. organizace a převádí a distribuje stranický tisk. Dne 20. 5. 1941 je zatčen a 17. 12. 1941 v Mauthausenu umučen.

Rudolf S v á n o v s k ý , nar. 5. 11. 1895, je od mládí činným v FDTJ. Je velmi dobrý cvičenec, propaguje a zakládá nové jednoty v okolí Líšně. Od roku 1921 prodělává se stranou všechny boje a stávky, a je často bez práce. V okupaci se stává jedním z organizátorů il. skupiny KSČ. Dne 18. 2. 1941 je zatčen a 30. 9. 1941 v době stanného práva v Kounicových kolejích v Brně popraven.

Jaroslav T r n k a , nar. 4. 7. 1911, velmi schopný a aktivní organizátor mezi mládeží. Byl cvičitelem FDTJ, členem komunistické skautské organizace a funkcionářem Komsomolu. Hrál divadlo a byl také zakladatelem fotbalového oddílu Rudá hvězda, i jejím aktivním hráčem. Pro svoji činnost byl policejními úřady často pronásledován. Byl jedním z prvních, kdo se zapojil v il. organizaci do boje proti fašismu. Dne 17. 5. 1941 byl zatčen a dne 1. 12. 1941 umučen v Mauthausenu.

Josefa Fajmanová
* 18. 8. 1911
† 10. 12. 1943
Pankrác

František Kučera
* 14. 8. 1902
† 30. 9. 1941
Kounicovy koleje

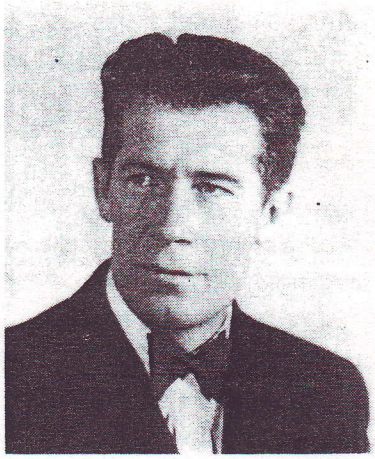

Jaroslav Ondráček
* 14. 2. 1897
† 21. 12. 1941
Mathausen

Karel Bačovský
* 27. 8. 1898
† 30. 9. 1941
Kounicovy koleje

Karel Hromádka
* 9. 6. 1902
† 24. 4. 1942
Mathausen

Richard Knos
* 19. 11. 1899
† 30. 11. 1941
Kounicovy koleje

Antonín Kosík
* 2. 5. 1894
† 7. 7. 1942
Mathausen

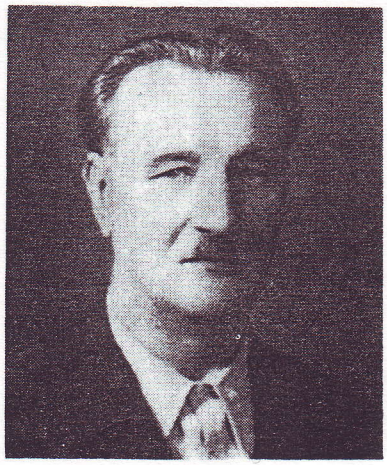

Eduard Kotulán
* 14. 3. 1880
† 1. 2. 1942
Mathausen

František Kučera
* 22. 1. 1890
† 3. 12. 1941
Mathausen

Josef Pelíšek
* 9. 3. 1906
† 12. 3. 1942
Mathausen

Jan Pelíšek
* 4. 5. 1888
† 7. 2. 1942
Mathausen

Jan Popelák
* 1. 1. 1920
† 28. 5. 1942
Mathausen

Vincenc Puchýř
* 4. 7. 1902
† 1. 4. 1942
Mathausen

František Pohanka
* 16. 7. 1902
† 22. 4. 1942
Mathausen

Julius Sedláček
* 23. 3. 1906
† 21. 5. 1942
Mathausen

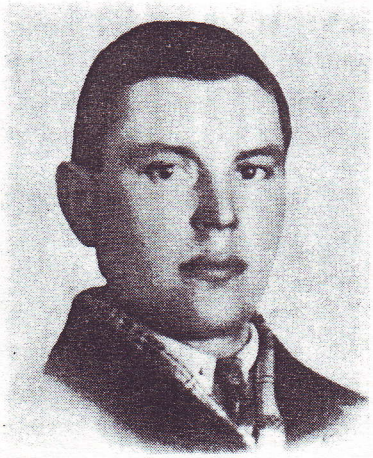

Stanislav Sedláček
* 29. 4. 1903
† 17. 12. 1941
Mathausen

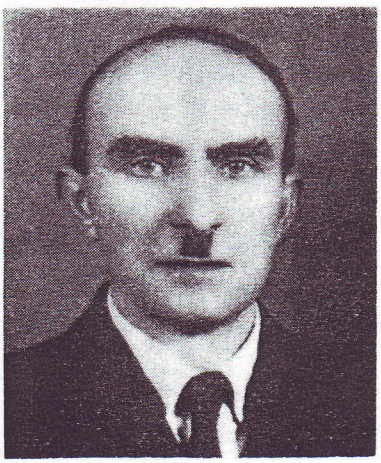

Rudolf Svánovský
* 5. 11. 1895
† 30. 9. 1941
Kounicovy koleje

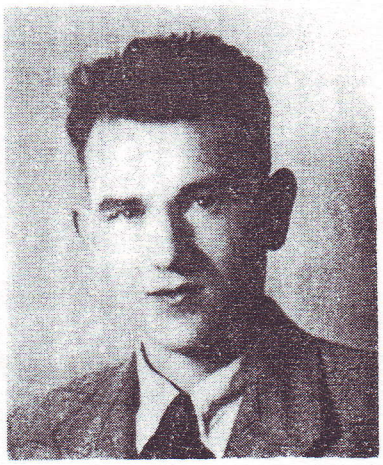

Jaroslav Trnka
* 4. 7. 1911
† 1. 12. 1941
Mathausen

Po osvobození

Toužebně očekávané osvobození naší vlasti významnou roli Dělnického domu v politickém a kulturním životě obce zmnohonásobilo. Starší generace zkušených budovatelů této proletářské pýchy se dočkala svého velkého třídního vítězství a začala uskutečňovat socialistické cíle, Po boku měla nadešnou, převážně dělnickou mládež, odkojenou sice ještě kapitalistickou společností, ale přece jenom vychovanou v Dělnickém domě k vědomí třídní příslušnosti a zocelenou okupací i ilegální činností.

Bylo zcela zákonité, že vedoucí postavení ve veřejném životě měla Komunistická strana, která jediná z politických stran i přes tak zvané úřední rozpuštění v roce 1938 nepřestala existovat a v podzemí pracovat. Důkazem jsou i velké oběti na životech a mnohé jiné formy perzekuce odbojářů až po gestapácká vězení a koncentráky.

Ohnisko politického života od posledních dnů měsíce dubna 1945 bylo samozřejmě v Dělnickém domě, kde vystoupila po období ilegality místní organizace KSČ před zraky veřejnosti. Nešlo o založení stranické organizace, ale opět o veřejné pokračování ve stranicko-politické práci. Na první členské schůzi v sále Dělnického domu dne 8. 5. 1945 byli přijímáni za účasti 81 přítomných první poválečni členové.

Okna Dělnického domu denně zářila dlouho do noci. Stranická aktivita a obětavost byly bezmezné, neboť revoluční doba to vyžadovala. Schůze, aktivy, porady, besedy a jiné formy stranické práce mobilizovaly širokou líšeňskou veřejnost k budovatelskému nadšení. Je úkolem historiků, aby podali o tomto slavném období svědectví.

Připomeňme si však alespoň, že tu byly takřka denními hosty významní představitelé naší Komunistické strany, kteří byli z předmnichovské republiky zvyklí na bezprostřední styk s členstvem i s nejširšími masami nestraníků. Na členské schůze a veřejné schůze chodili jako řečníci soudruzi: Josef Juran, Josef Kapoun, Hynek Konečný, Dr. Emanuel Barša, František Píšek a mnozí další.

Nelze se ovšem nezmínit o rozmachu kulturního života. Prvním krokem snad bylo společné vystoupení kulturních souborů sovětských vojenských jednotek a místních divadelních ochotníků, před naplněným hledištěm, které o půlnoci spontánně přešlo v taneční veselici při „garmošce“ i „dechovce“. Scéna opět na dlouhá léta ožila, jak je o tom řeč na jiném místě.

Dělnický dům se stal podle předválečné tradice dočasně řídícím centrem stranické práce i pro některé okolní obce, jak tomu bylo před okupací. Ale brzy vznikla v Líšni okresní organizace KSČ jenom pro naši obec, neboť v poválečných letech bylo organizováno na 2 500 členů v řadě uličních i závodních organizací. Řízení stranické práce již vyžadovalo alespoň skromně vybavený sekretariát, jehož první sídlo bylo samozřejmě v Dělnickém domě.

V roce 1946 pořádali brněnské orgány KSČ opět za účasti Klementa Gottwalda první poválečnou manifestaci v údolí Říčky a v roce 1947 se stal Dělnický dům hostitelem několika desítek našich nejvyšších státních a stranických představitelů a jiných hostů, např. J. A. Majsejeva aj.

Připomenutí ovšem zasluhuje i mnohostranná činnost svazu československé mládeže, který sdružoval mimo komunistů i nepartijní mládežníky a jinostraníky, kteří se scházeli v prvních letech po válce s naprostou samozřejmostí v prostorách Dělnického domu, ke schůzím, besedám, kulturním akcím i tanečním zábavám. Nejmladší členové strany se v té době velmi horlivě a netrpělivě snažili získat aspoň minimum marxisticko-leninského vzdělání, jako výzbroj pro bojová diskusní střetnutí s pravicově orientovanými jinostraníky v ČSM. Napřed zcela malý kroužek zvídavých posluchačů pozorně naslouchal četbě úryvků z Fučíkovy „Reportáže“ v koutku restaurace a za několik měsíců téměř nestačilo přísálí účastníkům školení, které prováděli již plánovitě a organizovaně na různá témata nejpovolanější pozvaní soudruzi vzdělaní v marxismu.

Změna v životě Dělnického domu nastala po roce 1948, když se celostátně měnila koncepce spolkové činnosti a organizace lidové umělecké tvořivosti. Zanikl osvědčený tělovýchovný a kulturní spolek a zrodila se Osvětová beseda při Místním národním výboru, do jehož správy přešel časem i Dělnický dům, jako součást národního majetku. Také název „Kulturní dům" chtěl vyjádřit zcela zbytečně jakousi změnu, ale na štěstí se vůbec nevžil. Původní zakladatel - Komunistická strana Československa - plní však prostřednictvím Dělnického domu různými formami nadále své velké poslání.

Ačkoliv je situován poněkud mimo centrum Líšně a je to budova stavebně prostá a skromná, jako kdysi její zakladatelé, byl vždy Dělnický dům středem pokrokového, politického a veřejného života Líšně a vešel po půl století trvání do historie nejenom naší obce, ale i dělnického a komunistického hnutí v celém kraji.

Klement Gottwald v roce 1946 na první poválečné manifestaci v Líšni.

Příprava 1. máje.

V prvomájovém průvodě.

Dělnická tělovýchova

První významnější a početnější tělovýchovnou organizací byla v Líšni známá T. J. Lassalle, založená v roce 1896. Velký rozmach dělnické tělovýchovy nastal po vzniku samostatné ČSR a sice v DTJ. Po založení KSČ se osamostatňuje pod jejím vedením federovaná DTJ, ale zároveň není kde cvičit. Starý Dělnický dům byl mezitím prodán v dražbě a musel se vyklidit. Dočasné útočiště našli soudruzi v bývalém hostinci u „Ošlejšků" (později u Setínků) a také v sále bývalé „radnice".

Postavením nového Dělnického domu nastal nový velký rozmach základní dělnické tělovýchovy, zejména pak ve třicátých letech. Sál byl každodenně ve večerních hodinách v provozu. Líšeňští tělocvikáři byli známi po celém okolí. Byli zváni na veřejná cvičení dělnickými jednotami, aby propagovali v jejich obcích proletářskou tělovýchovu a šířili zároveň myšlenky pokrokového dělnického hnutí. Náležitostí každého veřejného tělocvičného vystoupení byly politické projevy. Řečníky byly obvykle komunističtí poslanci nebo jiní straničtí funkcionáři.

V živé paměti bývalých členů jednoty, která se mezitím stala součástí Federace proletářské tělovýchovy, zůstaly vzpomínky na obrovskou účast líšeňských tělocvikářů na krajském veřejném cvičení v Rosicích v době, kdy probíhala v uhelném revíru stávka. Líšeň měla největší účast z celého kraje (7 autobusů) a naši jednotáři měli také své vlastní vystoupení, nazvané „Pád otrokáře", které pro líšeňské cvičence připravil a nacvičil známý dělnický tělovýchovný teoretik soudruh Eduard Kotulán. Vystoupení mělo takový úspěch, že cvičenci se předváděli na pozvání v mnoha obcích i v dalekém okolí.

V době hospodářské krize těžko obsarávali cvičenci prostředky na jízdné a JPT neměla cestovné z čeho uhradit. Proto se většinou chodilo pěšky, někdy už v předvečer a dokonce s vlastní dechovkou, mnozí jeli na kolech a jenom nejstarším a žactvu se nastřádalo na autobus. Cílem byly obce Podolí, Horákov, Pozořice, Šlapanice, ale také Rousínov, Jedovnice, Ostrov u Macochy aj. A někteří soudruzi teprve cestou domů přiznali, že celý den nic nejedli, nebo byli jen při kousku suchého chleba.

Na rozvoji Jednoty proletářské tělovýchovy v Líšni, která byla velmi silným kádrovým zázemím KSČ, měli rozhodující podíl její vedoucí soudruzi Eduard Kotulán, Jan Krchňák, Richard Knos, Josef Ondráček, Rudolf Svánovský, Vilém Tomola, a jiní. Ze soudružek především Marie Košábková, Marie Kotulánová, Jožka Fajmanová a jiné.

Jednoty v Líšni, v Juliánově, v Husovicích a jinde v okolí zakládaly další JPT nejenom v Brně a v okolí, ale i na Blanensku a jidne. Líšeňští dali podnět k utvoření 20. okresu, který měl několik roků sídlo v Líšni a později v Rousínově.

Jednota odchovala a připravila na tvrdý boj v buržoasní republice řadu funkcionářů, z nichž většina se postavila do řad ilegální organizace KSČ a v boji proti fašismu položila své životy.

V letech 1925—1927 došlo k ustavení odboru kopané, který svoji činnost vyvíjel pod názvem „Rudá hvězda". Kopanou hrála dvě družstva dospělých a jedno dorostenecké. Finanční potíže RH byly nepředstavitelné, nicméně kopaná se hrála poměrně dlouhá léta. A to i za cenu, že se hrálo na provizorním hřišti u Klajdovky (na „execíráku"), kam hráči a funkcionáři ke každému zápasu přinášeli břevna a tyče na branky z Dělnického domu, kde byly skladovány. Přesto hráč RH Jan Krejčí byl nominován na utkání dělnických jednot v Paříži.

Diskriminace oddílu kopané RH si vynutila časem přejmenování na Dělnický sportovní klub Líšeň (DSK) a tím konečně možnost hrát soutěže v rámci tzv. Bradovy západomoravské župy fotbalové, ale ani tímto krokem nebyly z daleka všechny tehdejší problémy vyřešeny.

Podobné starosti, vyplývající z nedostatku finančních prostředků a materiálního zajištění měl také oddíl „Spartakových skautů" založený ještě před postavením Dělnického domu. Touto formou výchovy proletářských dětí na základě organizovaného skautingu pověřila strana Václava Světelského a Františka Pernicu. Oddíl vyvíjel přes všechny překážky ve skromných podmínkách úspěšně tělovýchov činnost pod vedením KSČ až do roku 1938.

Po zákazu činnosti KSČ a všech jejích složek na podzim 1938 začali především dorostenci bývalé Jednoty proletářské tělovýchovy provádět postupně ve stále větší míře tělovýchovu a sport pod hlavičkou tehdejšího Tělovýchovného a kulturního spolku, jehož stanovy to legálně umožňovaly. Soudruhu Oldřichu Vitolovi se podařilo v poměrně krátké době stmelit kolektiv mládežníků v lehkoatletický oddíl, který se rychle rozrůstal o nejmladší přísluš-

níky ochotnického souboru. Trénovalo se na malém hřišti Dělnického domu, ale přesto na podzim 1941 si lehcí atleti troufali měřit své síly s podobnými mužstvy ve Slatině, Šlapanicích, Tuřanech apod. Také veřejné soutěže sprintérů, skokanů, vrhačů a mílařů, které již tehdy TKS organizoval, přilákaly zkušené atlety z tehdejších předních brněnských oddílů. A na jaře roku 1942 na přespolním běhu Moravské Slavie kroutili již odborníci hlavami nad vítězstvím neznámých dorostenců Vaška Kalendy a Josefa Kolejky, z neznámého oddílu TKS v Líšni. V průběhu roku 1942 se podařilo navázat na tradici Dělnického sportovního klubu a pod označením DKS Líšeň šířit opět popularitu v dalekém okolí Brna. Oddíl se rozšířil o mnohé další zkušené borce z místa i z okolních obcí a postoupil brzy do divizní soutěže.

Ačkoliv se závodilo a většinou i trénovalo v době největších sportovních úspěchů na hřišti bývalé SK Líšně, veškerá schůzová a organizační práce, zimní příprava, metodická činnost a ostatní akce odbývaly se pod střechou Dělnického domu. Tam trávila sportovní mládež i chvíle volna. Za léta okupace bylo takto organizováno desítky a desítky chlapců a děvčat, kteří však nechápali atletiku jako jediný cíl a smysl své činnosti.

Téměř všichni považovali po právu i za válečných let prostředí Dělnického domu nadále za symbol dělnického a komunistického hnutí. Nebylo proto náhodou, že právě z mladé party „Desky" vzešly brzy po osvobození nové mladé kádry KSČ a že z jejich řad se mnozí stali funkcionáři mládežnické organizace i strany.

Zakládající členové mužstva sportovního klubu Rudá hvězda

Členové lehkoatletického oddílu 1941

O slávě ochotnického divadla

Shrnout za vzpomínané období činnost ochotnického divadla není lehké pro její rozsah a rozmanitost. Jediným pramenem jsou nám vzpomínky nejstarších pamětníků, např. Marie Košábkové, která patřila k těm nejaktivnějším. Zůstane trvalou skutečností, že ochotnické divadlo vedle tělovýchovy bylo nejvýznamnějším pomocníkem strany v politické práci, zejména pro svou bezprostřední účinnost, neboť citlivě reagovalo na současnou politickou situaci.

Divadelnímu souboru v novém Dělnickém domě vedenému celou plejádou zkušených ochotníků chybělo základní vybavení kulisami, garderobou, nábytkem, rekvizitami apod. Nadšení lidé však chtějí hrát a protože je 10 roků po první světové válce, čerpají především z děl národních buditelů, a ve velké míře je zastoupena i sociální tématika. Nejschopnější z ochotníků nejenom hrají, ale představení i režirují a organizačně připravují, také však zhotovují dekorace, pečují o technické vybavení jeviště, stavějí kuilsy při představení apod. A jejich ženy perou, žehlí, zašívají a jinak se starají o divadelní šatnu. Jiní půjčí peníze, nebo ze svého zakoupí pro divadlo to nejnutnější, mnozí zapůjčovali z domu nutný nábytek a jiné potřeby, aby po představení zase vše odnášeli zpět, neboť by neměli na čem sedět, možná i spát. Byla to doba, kdy slova „divadelní ochotních" se chápala v tom nejplnějším smyslu slova.

Na tomto nadšení se osobním příkladem podílela řada soudruhů a soudružek. Činnost divadla však nejvýrazněji ovlivňuje Jaroslav Ondráček a František Kučera a později také František Klimeš.

Dramaturgové ochotnického divadla museli hned v prvních letech činnosti souboru reagovat na měnící se světovou situaci. Vypukla hospodářská krize, v sousedním Německu se dere k moci fašismus, republika je stále více ohrožována a je třeba všemi prostředky a silami vystupovat na její obranu. Autoři divadelních her tomuto běhu událostí přirozeně nemohli stačit, ale dělnická ochotnická scéna vedená komunisty má v programu být aktuální a na úrovni své doby, chce-li straně pomáhat formovat národní a zejména třídní vědomí pracujících.

Jmenovaní soudruzi mají rozhodující podíl na této aktualizaci. Nejenom že se obracejí k S. K. Neumannovi, Bezručovi, Čapkovi apod. ale sami se stávají autory různých textů, scének a kupletů, ve kterých pohotově a konkrétně reagují na současnou politickou situaci. A mnozí byli mistry improvizace třeba i na adresu okresního hejtmana a to před zraky delegovaného policejního úředníka, který zmaten listoval v cenzurovaném výtisku předváděné hry. Byla ta také doba, kdy dochází k široké výměně zkušeností s jinými ochotnickými spolky, zejména s Dělnickým domem v Juliánově, se Svatobojem v Husovicích, s Dělnickým divadlem ve Svitávce. Na líšeňské scéně hostují také profesionální herci, např. Fr. Klika, K. Kosina, M. Maratová, J. Loukota, K. Šeplavý, ale i M. Cvejičová s baletním souborem a jiní.

Většina divadelních představení se stává manifestací a posilou všeho pokrokového. Je to doba nesmírně plodné a záslužné práce. Využívá se i divadelních představení v přírodě, která navštěvují diváci i ze vzdálených obcí.

Původně jen činoherní soubor se rozrůstá, vytváří se soubor zpěvoherní a mimořádná pozornost se věnuje divadlu pro děti. Vedoucí pracovníci tohoto souboru jsou J. Bednařík, V. Světelský, J. Pařil a nezapmenutelná Jožka Fajmanová, všichni se této náročné práci s dětmi a pro děti věnovali s neobyčejnou trpělivostí a nadšením. V péči o dětské divadlo se projevovala starost strany nejen o výchovu divadelního dorostu, ale především o výchovu nové proletářské generace.

Doba vážného ohrožení samostatnosti republiky však nezadržitelně přichází. Naše divadlo reaguje uváděním her, burcujících k obraně vlasti. Jedna z posledních her, ve které vystupují ti, kteří se nejvíce o divadlo zasloužili - Jaroslav Ondráček a František Kučera - a také jedna z posledních vzpomínek na ně, dosud živé je divadelní hra „To byl český muzikant".

Události dostávají brzy rychlý spád. Zatýkání gestapem, koncentráky, popravy. Činnost divadla je dočasně ochromena. Mnohé známé soubory dokonce zanikají. V Líšni však brzy pokračují ti, co nedávno hráli prince a princezny, rytíře a kašpárky, v souboru dospělých a v podmínkách okupace dělají divadlo jako odkaz svých učitelů i otců. Všichni si dobře uvědomovali, že je to tehdy jeden z mála legálních prostředků k udržení soudružského kolektivu, ale hlavně působení na vědomí široké líšeňské veřejnosti.

O silném vlivu tohoto ochotnického souboru na myšlení lidí svědčí i to, že převážná většina členů divadelních souborů jiných politických stran přichází hrát s komunisty do Dělnického domu, který se tak stal definitivně centrem veškerého kulturního dění v Líšni. Můžeme říci bez nadsázky, že odchází k předobrazu pozdější Národní fronty.

Repertoár divadla je v okupaci přirozeně chudší, neboť německá cenzura zakazuje kde co. Přesto se podařilo uvést na scénu Jiráskova „Otce" a v dětském divadle „Český Honza dál vítězí nad černokněžníkem a drakem". Operetní soubor přináší řadu klasických operet, ale i prostinké zpěvohry, kde byla příležitost do schváleného textu vsunout větu nebo pár slov, která diváky potěší, povzbudí i posílí.

Velkou odpovědnost za veškerou spolkovu činnost měly tehdy na svých bedrech soudruzi Jaroslav Juránek, Ondřej Baka, František Bobuš a další. Německé úřady však po četných porážkách hitlerovských vojsk na východě veškerou divadelní činnost zakazují a Dělnický hům osiřel. Ne však doslova. Nastěhovali se tam největší nepřátelé pokrokové kultury. Německá škola dokonce velení protivzdušné obrany. To však už je doba, kdy až k Dělnickému domu je slyšet dunění děl Rudé armády.

Po osvobození jeviště znovu ožívá, ale je chudší o mnoho umučených a popravených. Do čela souboru byl vybrán obětavý B. Jágr, akademický malíř a grafik. Za jeho vedení dochází k novému rozmachu divadelní a jiné kulturní činnosti.

Ochotnická scéna se stala znovu velkým přínosem obohacování pestré škály kulturné a osvětové práce, která navazovala na bohatou tradici v místě. Hraje se velmi často a výběr her je uvážlivě a programově volen tak, aby se představení stala výchovným prostředkem kulturním, politického významu.

Počátkem úspěšné činnosti soudruha Bohuše Jágra byly zmíněný zábavní pořad hudby a zpěvu, pořádaný společně s posádkovým útvarem rudoarmějců v Líšni. Ještě téhož roku byla zahájena činnost operetou Oskara Nedbala „Polská krev", po které se hned nastudoval J. Mahena „Jánošík".

Starosti války byly za námi a lidé oproštěni od obav z příštích dnů se radovali z osvobozené práce, toužili po klidu, vzdělání i zábavě. Rostl počet nových členů, rozrůstaly se soubory a projevila se spontánní nálada pro činorodou práci. Prostory Dělnického domu, jeviště maskovna, přísálí i ostatní ožívají nebývalým ruchem. Za těchto předpokladů bylo možné plánovat na nejbližší léta velmi náročný dramaturgický program.

Na jeviště přicházejí hry, jež promlouvají k lidem pravdivostí a bohatstvím myšlenek. Jsou to např. K. Čapka „Matka", K. Simonova „Ruští lidé" a „Ruská otázka". Posledně uvedená hra byla zásluhou B. Jágra vlastně v Československu premiérou, neboť na profesionální scény přišla teprve daleko později. Denní tisk psal o této hře skutečně pochvalně a s uznáním.

Obecenstvo bylo velmi vyspělé a vděčné, snahám ochotníků přející, což se projevovalo ve velké návštěvnosti tak, že se mnohé hry uváděly v několika reprizách. Repertoárová pestrost, hodnota děl, jejich podání - to vše zesilovalo kulturně politický význam Dělnického divadla v Líšni, které už v té době působilo jako jediné v místě. Nelze však ani opomenout, mnohá pohostinská vystoupení v okolí Líšně.

Umělecká úroveň kolektivu umožňuje uvést na scénu i operu V. Blodka „V studni", ale i další mimořádně náročné inscenace her F. X. Šaldy, N. A. Krylova, F. Langra, O. Wilda, ale také Jiráska, Stroupežnického, bří Mrštíků, Gogola a další. Z operet připomeňme alespoň autory nejzastoupenější, např. Nedbala, Piskáčka, Nestroye, Hervé, Alexandrova, ale i J. Ježka.

Všestranná ochotnická práce našla začasté své uplatnění včetných kulturních večerech, které se realizovali dík bezbřehé starostlivosti s. Jágra. Na jejich pořadu byla hudba, zpěv, balet i sborový zpěv. Nemalý úspěch a vděk sklízeli také divadelní ochotníci při svých kulturních vystoupeních a agitkách v průběhu politických akcí v sále Dělnického domu.

Je třeba jen litovat, že při této příležitosti nelze vzpomenout všech událostí a dokumentovat veškerou činorodou náplň života v Dělnickém domě od roku 1945 do dneška. Komunistickou stranou a dělnictvem naší obce vybudované středisko politické práce a místo nejvýznamnějších kulturních akcí i zábavy pracujících by toho bylo hodno.

Členové dělnického divadelního družstva v roce 1910.

To byl český muzikant.

Mé štěstí má zlaté vlasy

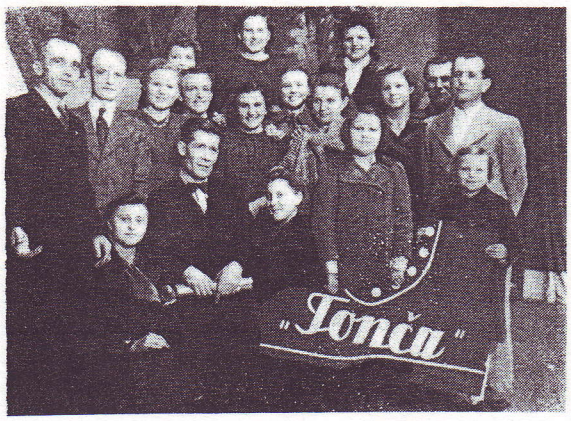

Pražský žid

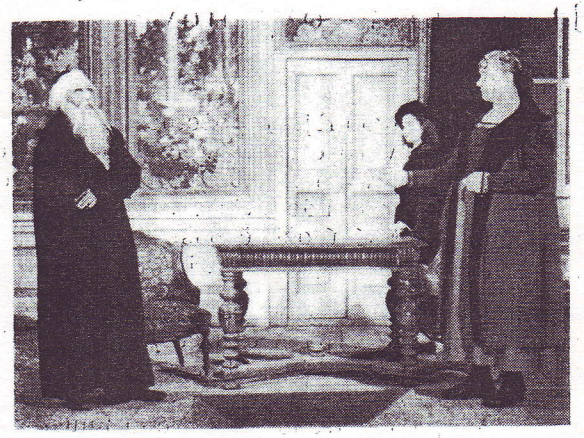

Polská krev

Šípková Růženka

PROGRAM OSLAV

Pátek — 22. září 1978

17 hodin — položení věnců k památníku umučených v koncentračních táborech a padlých na bojištích druhé světové války.

Sobota — 23. září 1978

18 hodin — zahájení výstavy fotografií a dokumentů padesátiletého trvání Dělnického domu - akademickým malířem a grafikem Bohušem Jágrem.

19 hodin — zahájení politicko kulturního večera - s. Jaroslavem Ondráčkem.

Neděle — 24. září 1978

10 hodin — slavnostní schůze
— projev zástupce ÚV KSČ
— vyznamenání zasloužilých předválečných členů strany

16 hodin — lidová veselice